

**УСЛОВИ ЧУВАЊА, ОДРЖАВАЊА И КОРИШЋЕЊА
СПОМЕНИЧКОГ НАСЛЕЂА И
УТВРЂЕНЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ У ОКВИРУ ГРАНИЦА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ КУЧЕВО**

Смедерево, август 2013. године

РЕГИОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО

Деспота Ђурђа 37, 11300 Смедерево • тел./факс +381 26 222 309
e-mail: office@spomenikikulture.org.rs • www.spomenikikulture.org.rs

Број:

УСЛОВИ ЧУВАЊА, ОДРЖАВАЊА И КОРИШЋЕЊА СПОМЕНИЧКОГ НАСЛЕЂА И УТВРЂЕНЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ У ОКВИРУ ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ КУЧЕВО

ДИРЕКТОР
Верољуб Ранковић

РЕГИОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО

Деспота Ђурђа 37, 11300 Смедерево • тел./факс +381 26 222 309
e-mail: office@spomenikikulture.org.rs • www.spomenikikulture.org.rs

Despota Djurdja 37, 11300 Smederevo
REGIONAL INSTITUTE FOR THE CULTURAL MONUMENTS PROTECTION SMEDEREVO

ОПШТИ ПОДАЦИ О СТУДИЈИ

- **Носилац израде пројекта** Регионални завод за заштиту споменика културе Смедерево

- **Стручни тим**
Верољуб Ранковић, дипл.етнолог
Јасмина Поповић-Русимовић, дипл.инж.арх.
Милорад Коцић, дипл.инж.арх.
Дејан Радовановић, дипл.археолог
Весна Мркић, дипл.ист.уметности
Анита Марковић, дипл.ист.уметности

ДИРЕКТОР
Верољуб Ранковић

Смедерево, 2013. година

РЕГИОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО

Деспота Ђурђа 37, 11300 Смедерево • тел./факс +381 26 222 309
e-mail: office@spomenikikulture.org.rs • www.spomenikikulture.org.rs

САДРЖАЈ

Увод

Карактеристике подручја

Наслеђе – карактеристике и вредновање

Стање наслеђа

Циљеви израде плана

План заштите

Табеларни преглед културног наслеђа

Фото документација

Графички прилог

РЕГИОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО

Деспота Ђурђа 37, 11300 Смедерево • тел./факс +381 26 222 309
e-mail: office@spomenikikulture.org.yu • www.spomenikikulture.org.yu

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УСЛОВИ ЧУВАЊА, ОДРЖАВАЊА И КОРИШЋЕЊА СПОМЕНИЧКОГ НАСЛЕЂА И УТВРЂЕНЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ У ОКВИРУ ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ КУЧЕВО

1. Увод

У оквиру граница обухвата Просторног плана општине Кучево налази се двадесет шест насељених места, односно тридесет катастарских општина. Насељена места општине, по последњим подацима Републичког завода за статистику, а на основу Систематског списка насеља у Републици Србији су: Благојев Камен, Бродица, Буковска, Велика Бресница, Волуја, Вуковић, Дубока, Зеленик, Каона, Кучајна, Кучево, Љешница, Мала Бресница, Мишљеновац, Мустапић, Нересница, Раброво, Равниште, Раденка, Ракова Бара, Сена, Српце, Турија, Церемошња, Церовица и Шевица. Катастарске општине су: КО Благојев Камен, КО Буковска, КО Велика Бресница, КО Волуја, КО Вуковић, КО Дубока, КО Зеленик, КО Гложане, КО Каона, КО Кучајна, КО Кучево варош, КО Кучево 1, КО Кучево 2, КО Кучево 3, КО Љешница, КО Мала Бресница, КО Мишљеновац, КО Мустапић, КО Нересница, КО Поповац, КО Раброво, КО Равниште, КО Раденка, КО Ракова Бара, КО Сена, КО Српце, КО Турија, КО Церемошња, КО Церовица, КО Шевица. За потребу израде Просторног плана општине, извршено је рекогносцирање и реамбулација свих катастарских општина Кучева.

Обрадом простора који обухвата Просторни план утврђене су главне карактеристике историјских токова и наслеђа као својеврсне потврде стварања и трајања кроз историју, али и као основни путокази у даљем планирању развоја насеља.

2. Географски положај и историјске прилике

Територија општине Кучево обухвата средњи и део доњег тока Пека. Долина Пека се формира у близини Мајданпека, спајањем Малог и Великог Пека. Након краткотрајног вијугања од Дебелог Луга до Броднице, стешњен између околних планинских обронака, Пек

утиче у питомију и пространију област Звижда стешњену између обронака Северног Кучаја са севера и Хомољских планина са југа. Западно од Кучева речна долина се опет сужава, протичући кроз клисуру коју формирају кршевите литице Јелење стене и Ћуле. Текући даље ка северо-западу долина Пека је све шири, а околни висови су све нижи.

Северну, источну и јужну границу општине Кучево формира низ врхова који представљају вододелницу између долина Дунава, Пека и Млаве. То су следећи врхови: Црни врх тумански (591 m), Ракобарски вис (691 m), Црни врх (624 m), Корновски врх (633 m), Војинова чука (708m), Старица (796 m), Маркова крча (682 m), Тилва урош (814 m), Купинова глава (923 m), Пој. тресница (877 m), Штубеј (940 m), Говедарница (472 m) и Столице (455 m).

Читава област је богата водом. Мноштво је извора и потока, који се уливају у Пек. Сва насеља су природно и настала уз ове водотоке. Веће притоке Пека су: са севера Љешница, Дајша, Шевица, Волујска река, Бродица, Железник, а са југа Гложана, Комша, Буковска река и Кучајска река.

Кречњачки састав тла условио је настанак бројних пећина, које представљају једну од карактеристика овог краја, а током прошлости неке од пећина, које су биле довољно суве омогућавале су људима привремено склониште од опасности, али и трајније станиште. Најпознатије и највеће пећине су: Дубочка, Церемошња, Равништарка и Шевичка пећина.

Обрадивог земљишта нема много и углавном је сконцентрисано уз Пек и његове веће притоке, али делимично и на благим падинама. Благе падине околних брда веома су погодне за сточарство и формирање пашњака, међутим по површини овом облашћу доминирају шуме, којих је у прошлости било много више.

Правци речних токова били су и правци пружања главних комуникација током прошлости, мада су тада за формирање путева коришћени углавном околни гребени, косе и планински превоји, тако да су на тим старим путним правцима, постојала насеља, утврђења и други објекти. Ови путеви углавном више нису у употреби или бар не у мери у којој су били у прошлости.

Историјски и географски припада браничевској области, мада се у историјским изворима Кучево помиње и као посебна област, а користи се и термин Пек. У средњем веку појам Кучево се односио на област код планине Рудник.

Мада се налази у непосредном залеђу Подунавља, као једног од најпрометнијих историјских праваца Европе, због природних одлика терена, кучевски крај је релативно изолован, мада никада ван историјских токова. Управо је затвореност у географском погледу погодвала безбеднијој експлоатацији и преради руда у прошлости, а рудна богатства су у највећој мери опредељивала живот становништва читавог подручја, током историје.

Најстарији трагови живота на овим просторима сежу у праисторију. Углавном се везују за пећинска станишта и веома важан локалитет Рудна Глава код Мајданпека, који представља један од најстаријих рударских центара Европе. Најстарије рударство на подручју општине Кучево може се везати за период енеолита (бакарног доба).

Антички период почиње римским освајањима, почетком нове ере и утврђивањем војне границе – лимеса на Дунаву. Природно, рудна богатства у области Пека, нарочито племенитим металима, римски освајачи нису могли да мимоиђу. У то време формирају се

бројни рудокопи и пралишта, дуж читавог тока Пека. Нарочито су важна на подручју Ракове Баре, Кучајне, Кучева и код ушћа Бродице у Пек, 15 км од Кучева, где је постојао утврђени грађевински комплекс. Остаци овог комплекса се налазе на локалитету Краку лу Јордан. Имао је средишњи положај у области Пека и централно место у процесу вађења, прераде и надзора, производње, чувања и даље дистрибуције метала. Подигнут је крајем III века, а трајао је и развијао се до краја IV века, када је страдао у великом пожару. Период његовог процвата представља најзначајнију епоху и за читаву област, која је управо тада била на врхунцу свог значаја у доба антике.

Прекид живота у Краку лу Јордану се поклапа са почетком Велике сеобе народа, покренуте најездом Хуна, у којој је вероватно и спаљен овај локалитет. Ова номадска племена, која потпуно мењају историјске токове, осим спаљених насеља, остављају веома мало материјалних трагова, јер имају у основи искључиво пљачкашку економију. Држали су се главних путева у својим походима, па налаза из периода сеобе народа, у области Пека, готово да и нема.

Словенско присуство се поред историјских података, може пратити и преко трајнијих насеља, у области Подунавља, већ од раног VI века. Најчешће се у савезу са Аварима сукобљавају са Византијом, о чему сведоче и подаци из 583/584 године, када су освојили Виминацијум (Виминакион). Током VII века Словени потпуно преузимају контролу над већим делом Балкана, а Византинцима остављају само веће градове на Дунаву. За област Кучева је карактеристично словенско племе Гудушчана сродно Тимочанима, које се доводи у везу са топонимом Гудускум.

За период од VII до XIII века нема поузданих историјских података о Кучеву и његовој околини, као ни поузданих археолошких трагова. Постоји претпоставка, да се иза имена Клашанин, које у X веку помиње арабљански географ Масуди, као трговачко место, заправо крије насеље Кучајна.

У том периоду на ширем простору унутрашњег Балкана, прилике су веома нестабилне и карактеришу их честе промене граница. Византија, у том периоду, покушава да своју контролу над овим простором оствари укључивањем, различитих словенских племена, у живот Царства. Током VIII века, Бугарска држава јача и учвршћује своју власт и на подручју Подунавља и Паноније, а након смрти цара Симеона и надирања Мађара, крајем IX века, долази до многих промена на простору Подунавља. Византија успоставља контролу над доњим Дунавом, док се у сливу Велике Мораве, Млаве и Пека успоставља, у X веку, словенска кнежевина Морава. На прелазу из X у XI век, од Дунава до Пелопонеза, формирана је највећа словенска држава на Балкану – Самуилово царство. Византијски цар Василије II 1014. године, успоставља контролу границе на Дунаву и учвршћује црквену организацију. Током XI века, као и у првој половини XII века, у Браничеву се воде борбе између Мађара и Византије, да би након смрти Манојла I Комнина, Византија трајно изгубила контролу над овим делом Балкаског полуострва, а око превласти се сукобљавају Бугари и Мађари. После Монголске најезде 1242. године, праћене великим разарањима на простору од Русије до Јадрана, нестају и Бугарска и Угарска као самосталне државе.

По историјским изворима Кучево је познато од 1272. године, када Мађари покушавају да стабилизују своју власт у североисточној Србији, организујући бановину Браничева и Кучева.

Браничевом осамдесетих година XIII века владају полусамостални бугарски феудални господари, браћа Дрман и Куделин, као Монголски вазали. У оквиру српске државе

Браничево је око 1291. године припојио краљ Драгутин, уз помоћ брата Милутина. Под српском влашћу, ова област остаје све до пропасти српске средњовековне државе.

О рудоносној области Кучевског краја, као значајном месту експлоатације рудних богатстава, податке доносе и извори из овог периода. Кучево и околна насеља као и читава област помињу се под различитим именима. У повељама кнеза Лазара манастиру Горњаку, издатој око 1380. године, помиње се и Кучево, по свом старом називу Крушевица, а у Раваничкој и повељи манастиру Дренча, помињу се и бројна друга насеља у непосредном окружењу Кучева, која су дарована овим манастирима.

Средином XV века, у време одлучујућих српско-турских сукоба, у више наврата српски и турски извори помињу Кучево и друга околна насеља или саму област.

Након пропасти средњовековне српске државе и потпадања и ових области под турску власт, о Кучеву и читавој области у XVI и XVII веку податке доносе турски извори, помињући као посебне нахије између осталих Пек и Железник, а као утврђене градове у браничевском кадилуку наводе Голубац, Храм, Кулич и нарочито Кучајну. Мада је познато да Турци нису били нарочито вешти рудари, свакако су потенцијали Кучева и околине и њима били веома значајни, о чему сведоче и писани извори из турских архива.

Након турског пораза 1683. године код Беча, долази до аустријске офанзиве, која је окончана 1689. продором до Скопља и Призрена на југ. Овај краткотрајни успех Аустријанаца проузроковао је бројне сеобе српског народа на север, у страху од турске одмазде. Аустријанци заустављају Турке 1697. код Сенте. Нови рат између Аустрије и Турске водио се од 1716. до 1718. године. У овом периоду, на читавом централном Балкану, дошло је до великих етничких померања, која су се одразила и у браничевском крају који је великим делом опустео због сталне опасности од ратова и турске одмазде.

У ратовима 1683 - 1699. године, и у периоду од 1716. до 1718. године, Србија је неколико пута прегажена и попаљена. Многа села и градови су страдали, услед ратних разарања долази до великих збегова и миграција становништва, расељавају су читава села, од којих су многа и сасвим опустела.

Миром који је склопљен 21. јула 1718. године у Пожаревцу, Аустрија је од Турске, између осталих територија, добила и успоставила власт над читавим Београдским пашалуком. Све територије које су потпале под аустријску власт су у административно-управном смислу биле подељене на округе, односно дистрикте. Кучајна, уз Кључ, Крајину, Хомоље, Мајданпек и Голубац, припада групи од седам дистриката у Србији који су се налазили под управом Земаљске администрације у Темишвару. Дистрикти су се делили на кнежине на чијем челу је био оберкнез. У то време дистрикт Кучајна има двадесет осам насељених места и три опустела села са местом Кучајном као средиштем дистрикта. У извештају специјалне комисије која је под вођством грофа Најперга обишла Србију и сачинила попис насеља и становништва, као насеља која припадају Кучајнском дистрикту наводе се: Батуша, Бистрица, Мали Божевац, Брадарац, Бубушинац, Велико Село, Витовница, Вољуја, Горњак манастир, Дајша, Дрмно, Извор, Каменово, Каона, Кашљево, Кула, Кучајна, Лијавица, Нересница, Новаци, Поросањница, Ракова Бара, Рашанац, Смољинац, Стамница, Старичина, Црљенац и Шапине. Као ненасељена места, која такође припадају Кучајнском дистрикту, наводе се : Бресница, Дивљачка и Старчево.

Одмах по успостављању Аустријске власти, под принцем Александром од Винтерберга, становништву су уведени веома високи намети, па се тако већ 1718. године становници Голупца, Крајине и Кучева жале и протестују код свог провизура због високих дажбина, а због немогућности плаћања, наводе да су спремни чак и на напуштање својих огњишта и враћање под Турску управу. Тако су 1721. године расељени Мишљенац и Мустапић.

Са успостављањем Аустријске власти и увођењем административне управе над покореним територијама, све чешће се организују пописи становништва са циљем стварања што потпуније мреже података која треба да омогући ефикасно прикупљање пореза. У овим пописима често учествују и црквени веродостојници, па је тако 1734. године егзарх пожаревачког дистрикта Јован Михаиловић извршио попис једног дела Кучајнског дистрикта – Звишке парохије у којој су тада била свега 204 дома.

На сабору у Карловцима, који је 1735. године сазвала хабзбуршка монархија, као депутат Кучајнског дистрикта наводи се неки Ратко Николић. Кучајна је тада била мало, али изгледа још увек најпознатије место.

Зна се да су Аустријанци покушавали да обнове рударске радове у Кучајни, међутим нема никаквих историјских података о томе колико су били успешни у тим својим намерама.

По повратку Турака у ове крајеве, по једном податку из 1750. године и они покушавају да обнове рударство у Кучајни. Данас, на жалост нема никаквих историјских података који би сведочили о резултатима тих настојања.

Почетак деветнаестог века доноси нешто више података о Кучеву и његовој околини. Неки Ђорђевије из горње Крушевице, 1809. године био је од стране војводе Карађорђа постављен за новог кнеза у Звижду, а након Другог српског устанка, Мијајло Ђорђевић вероватно Ђорђевијев син, постаје кнез Звишке кнежине, па чак и први начелник окружја Пожаревачког. Након свргавања династије Обреновића, Мијајло Ђорђевић трагично завршава живот 1842. године када је јавно погубљен у Пожаревцу. Успостављањем власти Милоша Обреновића у устаничкој Србији се буди нови интерес за рудно богатство Звижда и околине.

Године 1826. Јоаким Вујић обилази ове крајеве. Занимају га живот становништва, њихови обичаји и легенде, као и стари рудници у околини. Са историјом Кучева и кучевског краја тесно и нераскидиво је преплетена и историја рударства и вађења руде, нарочито племенитих метала у овоме басену. У једном кратком спомињању Кучајне, Вујић наводи да се у њеној непосредној близини налази један стари порушени град у чијој је околини био рудокопни мајдан из кога се још у древним временима вадило сребро. Осим ових података, Јоаким Вујић је вероватно и први који је забележио познату легенду о настанку манастира Тумане.

После Јоакима Вујића, само три године касније, 1829. године, један други путописац, аустријанац Ото Дубислав племенити Пирх ће проћи истим овим крајевима и при томе описати његове људе, обичаје и привредне могућности. Пирхови описи имају етнографски карактер и драгоцени су као сведочанство једног времена у коме је народ у водама горњег Пека на старински начин испирао злато из речних наноса. Како време одмиче, интерес за рударство и рудно благо овога краја све више расте. Само шест година после Пирха, стручњак за рударство и управник рудника из Фрајбурга, барон Хедер крстари Србијом са задатком да испита стара рудишта као и могућности за њихово поновно оживљавање. У књизи "Рударски пут по Србији", у којој је између осталог описао и свој боравак у Кучеву и Кучајни у лето 1835. године, он наводи да је рудник у Кучајни некада био веома значајан и

велики и због тога предлаже да се детаљније истражи читава околина, као и да се на основу добијених резултата донесе одлука о могућем обнављању експлоатације и радова на проширењу рудника.

Половином деветнаестог века политичке прилике у Србији су наметнуле тражење нових извора државних прихода. У време уставобранитељске владе, године 1849, поново је отворено рудиште у Кучајни. Непосредно по отварању рудника, држава је концесију за експлоатацију рудног блага уступила рударском инжењеру Феликсу Хофману који започиње са производњом цинка, а нешто касније и олова, злата и сребра.

После Хофмана, рудник преузимају Енглези који интензивно раде, проширују експлоатацију, запошљавају триста радника и подижу топионицу олова. Овај нагли развој и препород Кучајне се трагично завршио 1897. године. Тада је велики и катастрофални пожар опустошио Кучајну и прогутао топионице, млинове за руду, магацине, велики број помоћних објеката, двадесет једну зграду за смештај и становање радника, велику управну зграду као и четири двоспратна објекта у којима је била смештена администрација рудника. У овом катастрофалном пожару, такорећи преко ноћи, нестало је читав рудник са насељем које је било исте величине као место Кучајна у 1829. години.

На преласку између два века у некада моћном руднику остало је само четири до шест радника који су се бринули о одржавању поткопа.

Паралелно са напорима Србије 19. века да се што боље искористе новопронађени извори племенитих метала у Кучајни, дешавају се и политичко-историјске промене, мењају се околности и политичке прилике у којима читав овај крај живи у том времену. Током 19. века, Звишки срез неколико пута драстично мења своје границе и површину која му припада. У зависности од ових промена, мењало се и средиште среза, односно среско место. Године 1882. по први пут седиште среза, односно среско место, постаје Горња Крушевица, која ће 1886. године добити назив Кучево. Предлог за промену назива је дао Милан Ђ. Милићевић, а кроз скупштинску процедуру промену назива је спровео Стојан Новаковић.

Упоредо са наглим развојем Кучајне и Кучевског краја расте интересовање државе за златним тајнама које крију Пек и његове притоке. Уочи Париске изложбе 1888. године, Влада Србије је поново упутила инжењера Фекликса Хофмана да још једном испита сва налазишта у Звишком крају. Овога пута он подноси исцрпан извештај у коме констатује да је читав овај крај изузетно богат златом и другим племенитим металима. У свом извештају Хофман детаљно описује локалитете и потенцијална налазишта злата, анализира састав стена и предлаже могуће начине експлоатације и даља истраживања терена. Тешкоће на које је наишао у овим истраживањима навеле су га да први предложи, мада индиректно, јер и сам не схвата своју идеју до краја, да се у Пеку може багеровањем шљунка и песка доћи до племенитог метала. Ова, у почетку магловита Хофманова идеја, реализована је неких петнаестак година касније.

Године 1901. 4. маја, издата је концесија за истраживање 715 златоносних поља око Пека. Две године по издавању концесије почело је прво испирање и експлоатација златоносне руде помоћу багера, што представља почетак модерног рударства у Србији тога времена. То је време у коме је вађење рудног богатства убрзано, смењују се концесионари и умножава број новооснованих акционарских друштава која интензивно истражују Пек, Нересницу и читав Кучевски крај. Радови на експлоатацији не престају ни за време трајања Првог светског рата.

Аустријанци још више убрзавају експлоатацију налазишта племенитих метала и из покорене Србије износе велике количине злата, олова, цинка и сребра.

По завршетку Првог светског рата држава обнавља радове на експлоатацији свих познатих богатих рудних налазишта. Новооснована компанија "Нересница - Глоговица" отпочиње поновну експлоатацију злата из Пека и његових притока. Савремена историја двадесетог века Кучевског краја је заправо историја индустријски организованог модерног рударства, које ће због својих потреба иницирати и изградњу железничке пруге Пожаревац – Кучево и изградњу термоелектране у Раденки.

Целокупна историја Кучевског краја је заправо историја рударства. Близу 5000 година, независно од тога који су народи и племена насељавали ове крајеве, траје сабирање златних зрнаца и листића из Пека и његове околине. О овоме најбоље сведочи то што су све златоносне кварцне жиле које су имале изданке, највећим делом откопане до непроменљивих сулфида. Ово се најјасније види у реону Пека где се стари радови протежу правцем од севера према југу у дужини од 30км.

3. Наслеђе – карактеристике и вредновање

Наслеђе кучевског краја, које траје на овом подручју више хиљада година, групише се у археолошко, сакрално, урбано, народно и индустријско наслеђе, као и у спомен обележја и стара гробља.

Основне карактеристике наслеђа везују се за континуиран развој Кучева захваљујући његовом географском положају и природном окружењу (подножје Хомољских планина), богатству водама, добрим саобраћајним везама са окружењем. Најважнији потенцијал који је допринео развоју овог краја свакако је евидентно рудно богатство овог предела источне Србије.

Археолошко наслеђе

Рекогносцирање територије општине Кучево за потребе израде Просторног плана је спроведено у периоду густе вегетације и у кратком временском периоду, тако да су и резултати до којих се дошло ограничени. Уз податке из историјских извора и раније регистрованих налаза и налазишта дошло се до делимичне слике о материјалним траговима прошлости на предметном простору.

На простору обухваћеном Просторним планом, археолошка истраживања су вршена на локалитетима Краку лу Јордан и у мањем обиму на узвишењу Ћетаће код Сене. Највећи број локалитета није истраживан, па чак ни прецизно убициран, а углавном није обављан ни археолошки надзор приликом извођења грађевинских земљаних радова, тако да слику о прошлости овог подручја у праисторији, антици и средњем веку можемо стећи највећим делом посредно, на основу случајних археолошких налаза, историјских извора, као и на основу конфигурације терена и других природних одлика.

Средишње место читаве области данас је насеље Кучево, које је сконцентрисано на десној обали Пека и на падинама које се уздижу ка северу. Некада је корито Пека у овом делу било нешто јужније, а пут кроз клисуру је пробијен тек пред Први светски рат. Покретни

археолошки налази су регистровани углавном у зони око ушћа Кучајске реке у Пек, уз леву обалу Пека од Јелене стене до Бањског поља и на правцу ка Кучајни.

Место на коме се налазио стари град Гудускум, није прецизно убицирано, али се као највероватније локације могу узети појас уз леву обалу Пека, код ушћа Кучајне и оближње узвишење Хум.

Богатство рудама у највећој мери је утицало на значај читаве области. Најпознатија је по злату, али има и сребра, бакра, гвожђа и угља. О рударењу сведоче топоними, рударска окна, пралишта и шљакишта. Античка окна су карактеристична по томе што су левкастог облика, настала директним укопавањем одозго на доле, док су средњовековна и познија водоравна у виду тунела којима се прати рудна жица. Трагови ових старих окана су видљиви нарочито око Кучајне, на Постоњу, Тули и Мајданској Планини, код Ракове Баре и Благојевог Камена, а пралишта су сконцентрисана уз Пек, око Нереснице, Кучева узводно према Благојевом Камену.

Од седам старих црквишта која је регистровао Михајло Ст. Ризнић, у околини Кучева углавном су веома слабо видљиви њихови темељни остаци или више уопште нема видљивих трагова. Кучеву је најближе црквиште на брду Бренковач три километра од града на исток. Од њеног материјала је 1836. године изграђена је нова кучевска црква. У зони села Каона је регистровано више локалитета са сакралним садржајима: Просечен камен, Стара Дајша, Манастирско поље, Фабрика креча, Црквиште код извора Бигер.

Утврђења се налазе на погодним узвишењима у близини долине Пека и главним путним правцима (Краку лу Јодан, Тилва Томе, Сашко брдо, Стражевица, Ћетаће, Чукар, Стење, Фик).

Сакрална архитектура

У општини Кучево од двадесет шест насеља, седам имају објекте сакралне архитектуре. У црквеној организацији ова територија припада архијерејском намесништву Великог Градишта Епархије браничевске.

Историјске околности су условиле да о постојању старијих цркава и манастира имамо веома мало материјалних трагова. Сазнања о њима најчешће се заснивају на усменим предањима на нивоу легенди, уз тек понеки писани документ.

Сви сакрални објекти на подручју кучевске општине подигнути су током XX века, с тим да су поједини грађени на местима где су претходно већ биле цркве из XIX века (Кучево, Раброво, Нересница).

По пројекту архитекте Душана Живановића, у духу ханзенатике, са основом у облику равнокраког грчког крста сажетог типа са једном куполом, подигнута је 1903/08. године црква Св. Вазнесења у Кучеву, уједно данас и најстарији сакрални објект у овом крају. Пре ње постојала је старија црква саграђена 1832. године „*призволењем и помоћу*“ кнеза Милоша Обреновића, о чему је сведочио и натпис изнад царских двери старог иконостаса. Она је порушена непосредно после земљотреса 1893. године, у коме је била доста оштећена.

Данашња црква Св. апостола Петра и Павла у Раброву, такође се налази на месту старијег сакралног објекта, цркве из 1817. године, која је била од плетера. На податке о старијем сакралном објекту, који је претходио данашњем, указује и летопис рабровске цркве. Од ње данас није сачувано готово ништа, јер је најпре током радова 1939/41. године плетер уклоњен и дрвена конструкција испуњена опеком, а 1965. године дозидан звоник над припратом. Континуитет пређашњег старијег сакралног објекта, цркве брвнаре из 1837. године у којој се служило до 1912. године, наставља и црква Св. Вазнесења у Нересници, подигнута 1987. године.

Током четврте деценије XX века подигнуте су цркве: Св. Георгија у Зеленику свечано освећена 1942. године, шест година по започињању градње; црква Св. Вазнесења у Мишљеновцу из 1936. године, данас у потпуности измењеног првобитног архитектонског изгледа. Поред овог у Мишљеновцу постоји још један сакрални објекат, црква Св. Петке саграђена 90-тих година XX века на изворишту у крају Старац. Крајем XX века грађене су цркве Св. апостола Петра и Павла у Турији (поред ње се налази стари парохијски дом из 1922/23. године) и црква Св. Тројице у Шевици.

Анализом сакралне архитектуре, утврђено је да су заступљена три типа грађевина: храмови са основом у облику равнокраког грчког крста сажетог типа са једном куполом (са или без припрате са звоником); храмови триконхалне основе сажетог типа са једном куполом; једнобродни храм са плитким певничким просторима и звоником над припратом. Манастирских комплекса на овој територији нема.

Од сликарских остварења издвајају се: иконе са иконостаса старе кучевске цркве из 1832. године, који се до 2010. године налазило у цркви Св. Вазнесења, када су после конзерваторско-рестаураторских радова иконе пренете и изложене у сали парохијског дома. С обзиром да нема података о мајстору који их је урадио, на основу стилске и иконографске анализе поједине иконе се могу приписати Живку Павловићу. Иконостасу старе кучевске цркве припадале су и две покретне иконе Св. Николе и Св. Јована које се данас налазе на певничким столовима цркве у Нересници. Вредна сликарска целина су и иконе рабровске цркве: престоње иконе Богородице и Христа, царске двери, Распеће са медаљонима, апостолски ред, две приложничке иконе из 1871. године и нарочито икона Богородице са малим Христом на Богородичином трону.

Од сакралних објеката на територији општине Кучево за споменик културе утврђена је:

- Црква Св. Вазнесења у Кучеву (Одлуком СО Кучево бр. 633-3/82-01 од 04.06.1983. год.)

Урбано градитељско наслеђе

Објекти урбаног градитељског наслеђа, који поседују архитектонске, урбанистичке или културно-историјске вредности очувани су у већем броју насеља на територији општине Кучево. У питању су углавном једнопородичне куће за становање, стамбено-пословне или искључиво пословне спратне зграде, кафане, зграде основних школа и мањи број индустријских објеката.

У насељима Кучајна, Буковска, Мала Бресница, Равниште, Церовица, Церемошња, Турија и Шевица нема објеката урбаног градитељског наслеђа који поседују одређене вредности. У мањем броју насеља сачувани објекти урбаног наслеђа су само зграда основне школе.

За разлику од наведених насеља Раброво, Каона и Дубока, као већа и напреднија села у општини, имају и већи број сачуваних објеката урбаног градитељства.

Као најинтересантније примере у насељима општине Кучево издвајамо: спратну кућу Лазих Стевице у Раброву, механу Благојевић Љубинке у Бродици, кућу Момчила Рајића у Гложанима, кафану и дућане у центру насеља Нересница, кафану Светомира Пљестишевића у Дубокој, основне школе у Раброву, Мустапићу, Каони и Вољуји и зграду железничке станице у Каони, Благојевом Камену и Бродници.

На територији општине Кучево нема објеката урбаног градитељског наслеђа утврђених за споменик културе, али је велики број објеката који представљају добра која уживају претходну заштиту. У највећем броју сачувани су у самом Кучеву.

Најстарији део насеља Кучева био је формиран на побрђу северно од града. Како се насеље ширило и увећавало, спуштало се у ниже делове, концентришући се уз главне градске саобраћајнице и дуж пруге. Формирање урбаног градитељског језгра будуће вароши започето је изградњом цркве Св. Вазнесења у главној улици. Тако је и највећи број објеката урбаног наслеђа сконцентрисан у старој чаршији, данашњој Улици Светог Саве, која се формирала у првој половини XIX века.

У њој се до данас сачувао мањи број објеката са дућанима, занатлијским радњама, породичним приземним и спратним стамбеним или стамбено-пословним објектима, општином, зградом старе општине, старе поште и старог хотела. Амбијент старе чаршије временом је нарушен изградњом вишепородичних вишестратних стамбено-пословних и пословних објеката, којима је разбијен континуитет уличног низа, густо збијене структуре чаршије формиране на правилној уличној регулацији пре скоро два века.

Објекти градитељског наслеђа искључиво пословне намене, који су по времену свог настанка старији у односу на објекте стамбено-пословне намене, састоје се од подрума, приземља и високог таванског простора. За разлику од њих објекти стамбено-пословне намене имају и спрат који се искључиво користио за становање. Пословни и стамбено-пословни објекти формирају уличне низове чије фасаде одликује стилска архитектура и богата декоративна пластика.

Објекти јавне намене (школске зграде, железничке станице,...) изведени су као слободностојећи приземни или објекти са једном спратном етажом, већих габарита у основи.

Сеоска насеља и народно градитељство

Досадашњим истраживањима утврђено је убрзано пропадање и нестајање старијих примера објеката народне архитектуре. Малобројни преостали објекти често су руинирани и зарасли у коров и шибље, тако да је тешко и прићи до њих. Све мање је примера да се стари објекти народне архитектуре користе и одржавају.

Стамбена архитектура – кућа

На простору општине Кучево сачувао се велики број разних типова стамбене архитектуре, од ретких примера једнопросторног објекта, до сложених структура које су најчешће настале доградњом или приликом премештања објеката.

Основни тип кућа су грађевине са две просторије "кућом" и једном собом. Код њих је у више примера сачувано огњиште са оцаклијом (кућа Душана Илића у Кучајни, кућа Виктора Аћимовића у Равништу).

Доминантан тип старијих кућа, које су се до данас сачувале је такозвана "Новија српска кућа", који је настао под утицајима војвођанске и градске архитектуре, а градио се у Србији почев од око 1860-те године, све до педесетих година двадесетог века. То је кућа са три, односно четири просторије (заједно са улазним простором) и сматра се најразвијенијим обликом наше народне архитектуре.

Централна просторија је "кућа" са огњиштем, а лево и десно од ње је по једна соба. Спаваћа соба у којој су се чувале опреме (интимни део) и гостинска соба у којој су обављана сва славља, прела и опела. У "кућу" се најчешће не улази директно већ се појављује мали предпростор између соба и "куће", а често и улазни трем. Због више ватришта (у "кући" и у соби) јављају се два димњака. У самом почетку и даље постоје друга врата којима се из "куће" излази директно у двориште, али се временом цео објект све више издиже изнад терена на високу соклу, тако да се друга врата замењују прозором. Прозори су већи и двоструки.

У спољашњем изгледу, ове куће се често угледају на старији тип моравске архитектуре и на трему су још увек јако присутни класични, лажни луци. Код увученог трема, луци се и даље израђују на исти начин, са закривљеним летвицама облепљени блатом, док се код избаченог трема све чешће ослобађају непотребне, лажне конструкције и попримају врло декоративне облике. Уочено је неколико објеката са зазиданим спољашњим тремом.

Постепено је све јачи утицај градске архитектуре и преузимају се поједини стилски елементи, али у врло слободној интерпретацији. Тако се најпре појављују имитације пиластра на угловима, израђени у блату. Касније се додаје архитрав, иако још постоји напуштена стреха. Затим нестаје стреха, а јављају се озидани венци. И око прозора се јављају врло богате пластичне декорације. Старије куће су кречене у бело, касније почиње да се користи и боја.

Поред овог, доминантног типа, јавља се већи број објеката који представљају комбинацију више типова, често и више врста објеката. Уз стамбени део се додају различити економски садржаји, а често је видно да се ради о два или више објеката који су, премештањем или доградњом, спојени у један.

Конструкција

Најстарији објекти грађени су на плитким темељима од ломљеног камена, преко којих је положена дрвена темељача. Зидови су најчешће бондручне конструкције са испуном од притесаних дрвених талпи, ређе са испуном од преплетеног пруга и блата. Уочено је више примера да је конструкција објеката као код класичне брвнаре, са грубо притесаним талпама или ситнијим облицима, али су сви малтерисани блатним малтером. Кров је код старијих објеката на четири воде, покривен ћерамидом, а посебна пажња је посвећена завршетку рогова у стрехи, који су обавезно обрађени декоративним зарезима. Како је појавом бибера црепа, ћерамида постепено избачена из употребе, многи старији објекти су у неком периоду препокривени бибером црепом.

Вредност ових кућа огледа се у томе што су грађене у потпуности у складу са природним окружењем и условима које они намећу. Основни конструктивни елементи: дрво, земља и камен, не само да су материјали којих је било у окружењу, већ највише одговарају условима континенталне климе. У таквим кућама зими је топло, а лети пријатна хладовина. Чињеница

да неке од њих трају више од сто година говори у прилог трајности саме конструкције и њених елемената.

Крајем деветнаестог и у првој половини двадесетог века у употребу све више улази цигла. Најпре код темеља и као испуна бондручне конструкције, а убрзо и за зидање читавог објекта. Зидови су малтерисани блатним малтером и кречени. У каснијој развојној фази преко зида се лепе парчићи ломљеног бибер црепа (чепари) и малтеришу блатним малтером.

Због конфигурације терена, испод једног дела куће се често гради подрум. Подрум је обично само испод гостинске собе (која је најчешће патосана) док су "кућа" и друга соба на земљи.

Помоћни економски објекти

И од помоћних објеката старијег типа се до данас очувало врло мало. Карактеристично је да се често под један кров смешта више функција: кош, амбар, подрум, капија, а све је обједињено понекад изузетно великом надстрешницом, тремом. Већина ових објеката је настала или је преправљена током прве половине двадесетог века и касније. Објеката старијих од сто година више нема.

Између два светска рата за градњу помоћних објеката се све више користи опека. И даље су то вишенаменски објекти, са најразличитијим комбинацијама функција. Све чешће се у овим објектима појављује и стамбени део – летња кујна, а нису ретки ни примери да се граде на два нивоа, односно на спрат.

Од помоћних објеката карактеристична је пастирска колиба (бачија) Јове Јанковића код Церемошње покривена сламом.

Воденице

Како је овај крај богат водама од давнина је постојало много воденица, ваљавица и вуновлачара. Велики број воденица се одржао до данашњих дана али је већина оних које још увек раде више пута преправљана. Често је на њиховом месту изграђен потпуно нов објект у коме је сачуван само стари воденички камен. Воденице које су задржале аутентичан облик су у јако лошем стању, полу срушене и до њих је јако тешко доћи због густог растиња које их окружује.

Индустријско наслеђе

Богатство рудама овог краја, нарочито племенитим металима, је евидентно на читавом простору обухвата плана. Трагови рударења су присутни у већини насеља, нарочито у Благојевом Камену, Кучајни, Нересници и дуж корита реке Пек где се вршило испирање злата.

Како је рекогносцирање територије општине Кучево за потребу израде овог планског документа спроведено у кратком временском периоду, сазнања о индустријском наслеђу до којих се дошло на терену су ограничена. Због кратког временског периода дефинисаног Уговором за израду овог Плана заштите није било могуће извршити потпуна истраживања индустријског наслеђа овог краја, па подаци из историјских извора и раније регистрованих налаза стварају само делимичну слику о овом наслеђу на предметном простору.

Сматрамо да је индустријском наслеђу општине Кучево неопходно посветити посебну пажњу, спровести потребна истраживања материјалних података и историјских извора и изградити студију, у циљу очувања овог наслеђа, што превазилази обим неопходан за ову врсту документа.

Спомен обележја

У свим насељима на територији општине Кучево постоје спомен обележја које су мештани подизали у циљу очувања сећања на страдале у Првом и Другом светском рату или пак на значајне личности из прошлости овог краја. Спомен обележја постављена су углавном у административном центру насеља, у близини зграде месне заједнице, дома културе, у црквеној порти или на месту неког значајног историјског догађаја.

На територији општине Кучево заступљено је неколико типова меморијала: спомен кућа, спомен парк, споменик, спомен чесма, биста и спомен плоча.

Највећи број спомен обележја подигнут је у насељима Раброво, Каона и Кучево.

У центру Раброва формиран је спомен парк који чине два споменика и две спомен бисте народних хероја изливене у бронзи. Централни мотив је споменик палим борцима 1941-1944 године, уз њега се налазе бисте Војислава Богдановића и др Бошка Вребалова, док позадину чини зид са фигуралном композицијом. У Раброву се налази и меморијална кућа Благоја Стевића Шанића, док је на родној кући Воје Богдановића била постављена спомен плоча која је пренета на фасаду нове куће изграђене на том месту. Спомен бистом Жанке Стокић у школском дворишту и спомен плочом на кући у којој је живела сачувано је сећање на још једну значајну личност из Раброва. У школском дворишту налази се и споменик Живојину Жики Поповићу, са кога је нажалост недавно нестала његова биста.

У дворишту основне школе у Каони формиран је парк у знак сећања на страдале мештане у Првом и Другом светском рату. Централни мотив овог парка је биста народног хероја Чедо Васовића, док су у позадини масивно зидани кубуси са бронзаним плочама као спомен обележјем. Сама зграда основне школе у Каони подигнута је као спомен школа у знак сећања на погинуле у ослободилачким ратовима 1912-1919, док је за време Другог светског рата у њој била смештена партизанска болница, о чему сведоче спомен плоче на фасади зграде. На месту погибије народног хероја Чедо Васовића подигнут је споменик који сведочи о овом догађају.

У Кучеву се у Улици Светог Саве бр.92 налази родна кућа народног хероја Слободана Јовића која је утврђен споменик културе. У порти цркве подигнут је Споменик храбрим звишким борцима палим у ратовима за ослобођење 1912-1920 године, док је у знак сећања на Други светски рат подигнуто неколико скулптуралних представа и спомен обележја на више локација у граду. На Тргу Вељка Дугошевића је скулптура натприродне величине народног хероја по коме овај трг носи име. Вељко Дугошевић је као командант партизанских одреда округа пожаревачког погинуо 1941.године недалеко од Кучева у насељу Нересница (КО Гложане) и на том месту подигнут је споменик. Сахрањен је на Новом гробљу у Кучеву, а надгробни споменик подигао му је Пожаревачки партизански одред. У његовој близини налази се и спомен обележје у знак сећања на Милицу и Леонида Пљешковића, такође погинуле у Другом светском рату. Испред улаза у зграду Савеза бораца у Кучеву у Улици Жике Поповића постављена је фигура партизана изливена у бронзи, док се уз монументални улаз налазе бронзане бисте народних хероја Вељка Дугошевића и Слободана Јовића.

У осталим насељима углавном је подигнуто по једно спомен обележје у виду споменика, спомен чесме или спомен плоче. Својим ликовним решењем издвајају се Споменици палим борцима у Првом и Другом светском рату у Кучајни и Вољуји и Споменик палим борцима НОР-а у Раковој Бари. Спомен чесме подигнуте су само у четири насеља: Церовици, Зеленику, Раброву и Кучеву.

Спомен обележја која имају статус утврђеног непокретног културног добра су:

- **Кућа у Кучеву, ул.Маршала Тита бр.96** (*Родна кућа народног хероја Слободана Јовића*) у Кучеву је Решењем Министарства за науку и културу НРС бр.521/50 од 28.04.1950.године. утврђена за непокретно културно добро – споменик културе.
- **Споменик звишким борцима палим у ратовима за ослобођење 1912-1920 године** који се налази у порти цркве Св.Вазнесења у Кучеву обухваћен је Одлуком СО Кучево бр.633-3/82-01 од 04.06.1983.год. о утврђивању за непокретно културно добро – споменик културе.

Стара гробља

У већини насеља на територији општине Кучево сахрањивање се врши на приватним парцелама, тако да мали број насеља има сачувана стара гробља. Највећа и најзначајнија групација старих споменика налази се на гробљу у Раброву, где се може видети велики број веома различито обликованих и декорисаних надгробних споменика из XIX века.

Гробља су евидентирана у насељима: Зеленик, Кучајна, Мала Бресница, Мишљеновац (гробље у Поточићу), Раброво и Кучево (Старо и Ново гробље).

4. Стање наслеђа

Анализом градитељског наслеђа утврђено је различито стање и вредности очуване аутентичне архитектуре.

На већини сакралних објеката у претходном периоду није изостало текуће одржавање, али је примећено да су неки радови изведени без учешћа надлежне службе заштите.

Урбано градитељско наслеђе у самом граду Кучеву је репрезентативно и значајно по свом обиму, квалитету и степену очуваности. Примећена је брига локалне самоуправе и власника о објектима у ужој градској зони, на којима су током претходних неколико година предузете мере заштите у смислу текућег одржавања фасада објеката. Такође је веома значајно то што су скоро сви објекти у самом граду и данас у функцији и користе се што се не може рећи за урбано наслеђе у осталим насељима општине. Старе школе у неколико насеља у континуитету раде већ више од сто година, али је већина школских зграда у међувремену претрпела неколико санација и реконструкција (често без претходног обраћања служби заштите за издавање неопходних услова) тако да је оригинални изглед зграде у великом обиму нарушен.

Објекти народног неимарства различито су третирани од насеља до насеља. Док у појединим срединама више нема ни примера старије народне архитектуре, у другима се очувао већи број објеката, али су обично напуштени, руинирани и склони паду. Чест је случај да су објекти премештани на другу локацију и при томе преправљани и дограђивани. Због начина градње и

природе материјала од ког су настали, ови објекти могу дуго да трају, али је неопходно стално одржавање и брига о њима. Када се више не користе, напуштени, врло брзо пропадају.

Примећено је да на већини спомен обележја на територији општине Кучево углавном није изостало текуће одржавање.

У већини насеља нису формирана гробља, а тамо где их има не посвећује се довољно пажње уређењу и текућем одржавању гробља, а нарочито очувању старих надгробних белега. Стиче се утисак да права брига и свест о њиховом значају и очувању не постоји, те да је њихов опстанак до данас био случајан.

Генерално, уочљиво је постојање великог броја очуваних објеката сакралне, профане, индустријске и народне архитектуре, али уз проблематичне могућности њиховог даљег опстанка. Такође у великој мери је приметна и незаинтересованост власника и корисника за чување и одржавање објеката. Узрок оваквог стања свакако је и непостојање механизма финансирања реконструкције и рестаурације објеката, као и проблем стратегије коришћења и опстанка грађевина и места од значаја, што се резултира у свим сегментима наслеђа.

5. Циљеви израде плана

Мере заштите градитељског наслеђа на простору дефинисаном границама Просторног плана општине Кучево заснивају се на **општој рехабилитацији наслеђа - очувању и афирмисању вредности створених у претходним епохама и њиховом укључивању у савремене токове живота.**

6. План заштите

6.1. Опште смернице

Полазиште плана заштите непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту ослања се на очување идентитета подручја општине Кучево, чији је основ управо културна и природна баштина.

Није потребно овом приликом поново наводити потенцијале које поседује град Кучево и сва насеља на његовој територији а који су компатибилни са савременим планерским тежњама – природно и градитељско наслеђе чврсто увезано у свом настанку и трајању, разнородни појединачни примери наслеђа, традиција и традиционалне делатности, природна богатства.

Суштински важно у таквом – интегративном приступу је спрега привредног, па и свеукупног, развоја и препознатих споменичких целина и појединачних места културне баштине. У том случају планирање других сегмената просторног плана треба да укључи рад на рехабилитацији, укључивању баштине као важног сегмента појединачних тема укомпонованих у целину (конкретно мисли се на план који неће имати само издвојен део заштите наслеђа, већ би поред њега фигурирао читав систем заштите уткан у реалне потребе грађана, а тиме и у сегменте планирања – привреде, туризма, саобраћаја, индустрије, инфраструктуре...). Напомињемо да смо обавезни да чувамо наслеђе без обзира на његову економску и употребну вредност.

6.2. Дефиниције основних појмова и режима заштите

Извод из Закона о културним добрима („Сл. гласник РС“ 71/94)

чл.2 „Културна добра су ствари и творевине материјалне и духовне културе од општег интереса које уживају посебну заштиту утврђену овим законом.

Културна добра, у зависности од физичких, уметничких, културних и историјских својстава, јесу: споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места – непокретна културна добра.(...)

Културна добра, у зависности од свог значаја, разврставају се у категорије: културна добра, културна добра од великог значаја и културна добра од изузетног значаја.“

чл.4 „Ствари и творевине за које се претпоставља да имају својства од посебног значаја за културу, уметност и историју, уживају заштиту у складу са одредбама овог закона (у даљем тексту: добра која уживају претходну заштиту).“

чл.27 „Претходну заштиту на основу овог закона уживају:

1) некрополе и локалитети с археолошким, историјским, етнолошким или природњачким садржајем; стара језгра градова и насеља; градитељски објекти, целине и делови градитељских објеката с историјским или археолошким вредностима; споменици и спомен обележја посвећени значајним догађајима и личностима; куће у којима су рођене или су у њима радиле заслужне и истакнуте личности заједно са стварима које су им припадале; зграде и места у природи везане за значајне историјске догађаје;

(...) Влада Републике Србије може утврдити и друге непокретне и покретне ствари које уживају претходну заштиту“

Режим заштите

Непокретно културно добро подразумева најстрожији критеријум заштите који се односи на очување свих карактеристика на основу којих је утврђена његова вредност.

Просторно културно историјске целине подлежу контролисаним условима заштите који се односе на одржавање објеката градитељске баштине, преобликовање објеката непримерених амбијенту, регулисање нове градње и намене простора, као и низ других метода и поступака у циљу савременог развоја.

Простор непосредне околине непокретног културног добра је просторни оквир у коме егзистира културно добро и у коме се преплићу утицаји окружења и споменичких вредности. Третира се као саставни део културног добра и строго је забрањено уношење садржаја који су у супротности са споменичким карактеристикама простора.

Добро које ужива претходну заштиту. У зависности од историјских, урбанистичких, архитектонских и других својстава одређују се услови заштите који подразумевају читав низ поступака и метода (санација, реконструкција, ревитализација, рестаурација, доградња).

За све радове који се планирају и изводе на непокретним културним добрима, њиховој непосредној околини, као и добрима која уживају предходну заштиту, неопходно је прибавити услове и сагласности од надлежне службе заштите.

6.3. Мере заштите

Мере заштите наслеђа на територији општине Кучево односе се на чување постојећег фонда споменичких објеката и целина и њихову рехабилитацију у циљу стварања услова за трајно присуство у будућем планском насељу (преглед затеченог културно-историјског наслеђа приликом рекогносцирања подручја ове општине дат је у *табеларном прилогу*). Овакви поступци наравно подразумевају и материјалну консолидацију препознатих споменичких објеката и целина са споменичким својствима, нарочито утврђених непокретних културних добара.

Основни циљ је везан за изналажење могућности да се, уз поштовање основних историјских, етнографских и архитектонских вредности, постигну стимулативни програми за одрживост домаћинства и сеоског насеља у целини, али и појединачних примера споменичког наслеђа.

6.3.1. Заштита археолошког наслеђа

У циљу заштите археолошког наслеђа у Просторни план је неопходно унети обавезу за инвеститоре и извођаче да сходно одредбама Закона о културним добрима, од надлежног завода за заштиту споменика културе прибаве услове, сагласности и мишљења, пре извођења свих грађевинских земљаних радова. Извођач је дужан да уколико се током радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, одмах без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен. Инвеститор је дужан да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикување и излагање добра које ужива претходну заштиту, које се открије приликом извођења радова.

Имајући у виду археолошку неистраженост овог простора, спровођење ових мера заштите би допринело очувању материјалних трагова прошлости, а налази би стручним ископавањем добили своју потпуну вредност у културном и научном погледу. Искључиво оваквим стручно организованим и Законом прописаним приступом може се доћи до целовите и поуздане слике о прошлости и културном наслеђу, који су до сада били веома слабо познати и расветљени.

Нарочито је важна координација свих надлежних институција и органа на заштити археолошких налаза и налазишта од нелегалног ископавања и промета, које спроводе појединци, али и организоване групе. Трагови њихових активности су бројни, а штете које на овај начин настају су ненадокнадиве и зато је неопходно доследно примењивање законских прописа у тој области.

6.3.2. Заштита сакралних објеката

Очување аутентичних споменичких карактеристика на објектима сакралне архитектуре је полазиште плана заштите непокретних културних добара. Посебан третман треба да имају у смислу редовног одржавања и афирмације целине (пут, инфраструктура, уређење, презентација и сл.). За све радове који се планирају и изводе на непокретним културним добрима и њиховој заштићеној околини, као и на објектима под претходном заштитом неопходно је прибавити услове и сагласности надлежне службе заштите.

У оквиру објеката сакралне архитектуре, посебно осетљиву целину чине иконостаси и покретне ствари (покретне иконе, богослужбене књиге и предмети), сходно томе неопходно је њихово адекватно и стручно одржавање и безбедно чување, као би се избегла трајна оштећења или крађа.

Пре било које врсте интервенција (чишћење, конзервацију, санацију и друге интервенције) које се планирају и изводе на иконостасу и покретним стварима неопходно је прибавити услове и сагласности надлежне службе заштите.

Напомињемо да уклањање иконостаса тј, њихова замена новим, не сме се обављати без обраћања надлежној служби заштите.

6.3.3. Заштита урбаног градитељског наслеђа

Концепт заштите урбаног градитељског наслеђа заснива се на дефинисању и спровођењу мера заштите на више различитих начина деловања, од којих се по свом значају издваја заштита највреднијег наслеђа односно утврђених споменика културе. Културно добро се штити у својој апсолутној целини што се односи и на припадајућу парцелу и на зону заштите његовог непосредног окружења.

Начин заштите објеката који уживају претходну заштиту зависи од врсте, вредности и карактера споменичких својстава које они поседују, као и од укупног степена угрожености и девастације објекта. У начелу, мере заштите се односе на очување вредности структуре урбаног система, архитектуре унутар њега и споменичког карактера целине. У складу са вредностима појединачних објеката који припадају фонду наслеђа, деловање је усклађено са њиховим споменичким вредностима и карактеристикама њиховог непосредног окружења.

Мере заштите се односе и на поштовање историјских путних праваца, наслеђених карактеристичних урбаних форми (пијаце, тргови, улични низови), знаменитих места и споменика, спомен обележја, као и значајних визуалних тачака у граду.

Изградњу је могуће планирати на слободним просторима или локацијама на којима се налазе деградирани, девастирани и невређени објекти, у ускладу са споменичком целином у окружењу.

Очување урбаног наслеђа у руралним целинама првенствено подразумева наменско оспособљавање за трајно коришћење, конструктивно санирање и уношење нових садржаја, који произилазе из савремених потреба живљења.

У План је неопходно унети обавезу за инвеститора радова који се буду планирали на објектима урбаног наслеђа, како у градском подручју тако и у руралним срединама, да пре почетка радова прибави услове надлежне службе заштите, у смислу конкретних мера заштите, ревитализације и презентације наслеђа.

Развој саобраћаја како у самом граду, тако и у насељима општине, потребно је ускладити са очувањем културног наслеђа самог насеља (доступност, прилази, туристичка сигнализација...).

6.3.4. Заштита сеоских насеља и народног градитељства

Због примењених материјала и техника градње објекти народног градитељства представљају најосетљивији део наше културне баштине. Најбољи начин заштите је да се ови објекти користе, јер се једино тако и одржавају. Уколико не постоји могућност задржавања првобитне намене, њихову нову функцију треба тражити у складу са карактеристикама да су нераскидиво повезани са тереном, природним лепотама и непроцењивом етнографском ризницом, у којима овај крај не оскудева.

Наравно, природно и културно наслеђе овог подручја неопходно је посматрати као једну целину и обједињено планирати њихову интегративну заштиту и ревитализацију. С тога се очекује да такве целине буду део стимулативних програма који воде њиховој афирмацији.

Усвајање додатних програма пресељења објеката ради груписања и формирања етно целина, било премештањем одабраних типских представника (из ближе околине) у постојеће целине или формирањем нових, био би део разматрања у појединачним случајевима, нарочито ако се намеће као једини начин за опстанак споменички вредних примера.

Посебан осврт дајемо на очување традиционалних делатности које свакако утичу не само на очување начина живота, наравно уклопљеног у захтеве модерног света, већ и на свеукупну привредну и туристички понуду овог краја. Уз природне знаменитости поднебља, сматрамо да би било оправдано стратешки узети учешће у широј туристичкој понуди региона.

У овом делу упућујемо на неопходност израде посебних планова нижег реда за појединачне акције, који би били својеврсне стратегије и правила за рад у следећем временском периоду. Приликом израде свих оваквих планова који третирају целине, али и поједине утврђене и евидентирани објекте наслеђа и вршења било каквих интервенција на њима, неопходно је прибавити Условне и Сагласности надлежне службе заштите градитељског наслеђа.

6.3.5. Заштита индустријског наслеђа

Уочљиво је постојање малог броја очуваних објеката индустријског наслеђа који су углавном напуштени и потпуно препуштени пропадању. С тога наглашавамо неопходност заштите постојећег фонда индустријског наслеђа кроз тражење могућих механизма његовог укључивања у све сегменте будућег планирања а у циљу стварања услова за његово даље постојање.

Посебан осврт дајемо на очување традиционалних делатности које свакако утичу не само на очување начина живота, наравно уклопљеног у захтеве модерног света, већ и на свеукупну привредну и туристички понуду овог краја.

Уз природне знаменитости самог поднебља, сматрамо да би било оправдано индустријско наслеђе стратешки узети у обзир у широј туристичкој понуди региона.

За све радове на објектима индустријског наслеђа који уживају претходну заштиту неопходно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе како би се одредиле мере техничке заштите.

6.3.6. Заштита спомен обележја

За све радове на меморијалима који су утврђени за непокретно културно добро или уживају претходну заштиту, потребно је обратити се Регионалном заводу за заштиту споменика културе Смедерево како би се одредиле детаљне мере техничке заштите.

6.3.7. Заштита гробља

Потребно је на нивоу локалне заједнице радити на изградњи свести код људи о значају и потреби чувања старих надгробних споменика не само као белега наших предака, већ и као важних извора који имају документарни значај.

РЕГИОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО

Деспота Ђурђа 37, 11300 Смедерево • тел./факс +381 26 222 309
e-mail: office@spomenikikulture.org.yu • www.spomenikikulture.org.yu

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ

КУЧЕВО

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

1.	Кућа у Кучеву, ул. Маршала Тита бр.96 (Родна кућа народног хероја Слободана Јовића) Решење Министарства за науку и културу НРС Београд бр.521/50 од 28.04.1950.год.	Споменик културе ¹
2.	Црква Св.Вазнесења Одлука СО Кучево бр.633-3/82-01 од 04.06.1983.год.	Споменик културе ²
3.	Стара воденица Мишића Одлука СО Кучево бр.633-5/85-01 од 28.06.1985.год.	Споменик културе ³

НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ

АРХЕОЛОГИЈА

1.	Бањско поље
2.	Стара касарна
3.	Бренковач - Црквиште

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ

1.	Старе пећи кречане у Потајници, на путу Каона-Кучево	Кп.бр. КО Кучево 1
2.	Стара термоелектрана	Кп.бр. 5819/1 КО Кучево 1
3.	Ул.Светог Саве бр.211 (125)	Кп.бр.101 КО Кучево варош
4.	Ул.Светог Саве бр.209	Кп.бр.110 КО Кучево варош
5.	Ул.Светог Саве бр.126 (86)	Кп.бр.148 КО Кучево варош
6.	Спратна кућа у Ул.Светог Саве бр.179	Кп.бр.153/2 и 154/2 КО Кучево варош
7.	Спратна кућа у Ул.Светог Саве бр.177	Кп.бр. 153/1 КО Кучево варош
8.	Две зграде старе поште у Ул. Светог Саве бр. (82)	Кп.бр.151 КО Кучево варош

¹ Споменик културе Кућа у Кучеву, ул.Маршала Тита бр.96 налази се на кат.парц.бр. 144 КО Кучево.

² Споменик културе Св. Вазнесења у Кучеву налази се на кат.парц.бр.190, 189, 192 и 191 КО Кучево.
Заштићена околина споменика културе су кат.парц.бр.187, 188,198/1,198/2, 195, 151, 146/7, 146/8,147/9 КО Кучево.

³ Споменик културе Стара воденица Мишића налази се на кат.парц.бр.5805 КО Кучево.
Заштићена околина споменика културе су кат. прац.бр. 5803, 5804, 5805, 5806, 5807, 5808, 5885, 5895, 5904 и 6474 КО Кучево.

9.	Ул.Светог Саве бр.161 (109)	Кп.бр.178/2 КО Кучево варош
10.	Зграда Дирекције и Туристичке организације, Ул.Светог Саве бр. (80)	Кп.бр.187 КО Кучево варош
11.	Ул. Светог Саве 157	Кп.бр.179/2 КО Кучево варош
12.	Ул.Светог Саве бр. (76)	Кп.бр. 222 КО Кучево варош
13.	Зграда у Ул.Светог Саве бр. (74)	Кп.бр. 219 КО Кучево варош
14.	Ул. Светог Саве бр.143	Кп.бр.182/1 КО Кучево варош
15.	Ул. Светог Саве бр.135-137-139 (101)	Кп.бр.183 КО Кучево варош
16.	Ул. Светог Саве бр.133	Кп.бр.185/1 КО Кучево варош
17.	Зграда старог хотел у Ул. Светог Саве бр.96 (64)	Кп.бр.229 КО Кучево варош
18.	Ул. Светог Саве бр.88-90-92 (60)	Кп.бр.233 КО Кучево варош
19.	Зграда П+2 у Улици Светог Саве бр. (58)	Кп.бр.234 КО Кучево варош
20.	Спратна кућа у Улици Светог Саве бр. (83)	Кп.бр.247/1 КО Кучево варош
21.	Спратна кућа у Улици Светог Саве бр.99-101 (81)	Кп.бр.248/1 КО Кучево варош
22.	Зграда општине у Улици Светог Саве бр. (52)	Кп.бр.255 КО Кучево варош
23.	Кућа у Ул. Светог Саве бр.51	Кп.бр. 40/1 КО Кучево варош
24.	Кућа у Ул. Светог Саве бр.45	Кп.бр. 38 КО Кучево варош
25.	Кућа у Ул. Светог Саве бр.33	Кп.бр.18 КО Кучево варош
26.	Две куће у Ул. Светог Саве бр.21	Кп.бр.6 КО Кучево варош
27.	Зграда у Ул.Слободана Јовића бр.9, 9/1 и 9/2	Кп.бр. КО Кучево варош
28.	Зграда „Србија шума“ у Ул.21.септ. бр.21	Кп.бр.77 КО Кучево варош
29.	Кућа Чедомира Терзића, угао Хомољске и Улице палих бораца	Кп.бр.4332/5 КО Кучево 1
30.	Кућа Радоја Терзића, Ул.палих бораца	Кп.бр.4342/3 КО Кучево 1
31.	Кош са капијом и кућа у Ул. Велимира Дамјановића	Кп.бр.4226 КО Кучево 1
32.	Кућа у Ул. Велимира Дамјановића бр.80/1	Кп.бр.4064 КО Кучево 1

33.	Кош, штала и магаза са качаром у Ул. Велимира Дамјановића бр.89	Кп.бр.4022 КО Кучево 1
34.	Кош и магаза Станише Терзића (Врело)	Кп.бр.1905/1 КО Кучево 1
35.	Кућа Животе Терзића (Врело)	Кп.бр.1905/2 КО Кучево 1
36.	Домаћинство Живомира Стојимировића (Широка долина)	Кп.бр. 1036 КО Кучево 1
37.	Домаћинство Боривоја Милетића (Широка долина)	Кп.бр. 1084, 1085 КО Кучево 1
38.	Салаш Момира Аћимовића	Кп.бр. 1921 КО Кучево 1
39.	Воденица Лазића и ортака на Пеку	Кп.бр. 6014 КО Кучево 1
40.	Железничка станица	Кп.бр. 5829 КО Кучево 1

СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА

1.	Старо гробље
2.	Ново гробље
3.	Гроб Вељка Дугошевића на Новом гробљу
4.	Споменик Пљешковић Милици и Леониду на Новом гробљу
5.	Споменик звишким борцима палим у ослободилачким ратовима 1912-1920 у црквеној порти
6.	Споменик Вељку Дугошевићу на тргу
7.	Спомен плоча на згради Трг Вељка Дугошевића бр.16
8.	Споменик палим борцима са спомен плочама и бистама Вељка Дугошевића и Слободана Јовића код улаза у зграду Савеза бораца, Улица Жике Поповића
9.	Спомен биста народног хероја Бошка Вребалова
10.	Спомен чесма палим борцима НОБ-а у Ул.народних хероја

Б Л А Г О Ј Е В К А М Е Н		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Тилва Томе	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Зграда железничке станице	
2.	Рудник и рударско насеље	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча на згради Дома културе	

Б Р О Д И Ц А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.	Краку Лу Јордан– рударско-металуршки комплекс на ушћу Бродице у Пек, IV век	Археолошко налазиште од изузетног значаја ⁴
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Уста бродичка	
2.	Краку Змау	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Домаћинство Томислава Стојковића	
2.	Воденица Драгољуба Радуловића	
3.	Магаза са тремом Љубише Бицића	
4.	Кућа и кош са капијом Живорада Николића	
5.	Кућа Љупчета Благојевића	
6.	Механа Љубинке Благојевић	
7.	Зграда железничке станице	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.		

⁴ Археолошко налазиште Краку Лу Јордан се налази на катастарским парцелама број: 3920, 3921, 5536/1, 5536/2, 5537/1, 5537/2, 5538/1, 5538/2, 5539, 5540, 5541, 5542, 5543, 5546, 5547, 5548, 5551/1, 5552/1, 5552/2, 5554/1, 5554/2, 5556/1, 5556/2, 5558/1, 5558/2, 5559/1, 5560, 5560/1, 5560/2, 5561, 5562, 8958/1, 9022 и 9024 КО Вољуја
Заштићену околину археолошког налазишта чине кат.парц. бр.: 3923, 5347, 5348, 5349, 5535/1, 5535/2, 5539, 5545/1, 5545/2, 5545/3, 5549, 5550/1, 5550/2, 5553, 5555, 5557, 5563/1, 5563/2, 5564/1, 5564/2, 5565/1, 5565/2, 5565/3, 5568/1, 5568/4, 5569, 5570, 5571, 5572/1, 5572/2, 5573/1, 5573/2, 5574, 5575, 3922, 5551/2, 5566, 5567, 5568/2, 8938, 8968/1, 8987, 9022 и 9024 КО Вољуја

Б У К О В С К А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Селиште	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Даринке Пауновић	
2.	Кућа Светомира Лацковића	
3.	Кућа Драгољуба Јенића	
4.	Кућа Петра Грујића	
5.	Две брвнаре Драгиње Журкић	
6.	Кућа Живорада Пауновића	
7.	Салаш Живорада Пауновића	
8.	Кућа Петра Јанковића	
9.	Кућа са воденицом и ваљавицом Драгољуба Томића	
10.	Кућа и штала на салашу Драгољуба Томића	
11.	Кућа Савке Јаношевић	
12.	Кућа Драгомира Кокоресковића	
13.	Воденица, штала и вуновлачара Драгомира Кокоресковића	
14.	Спратна кућа Планише Петровића	
15.	Кућа Саше Јаношевића	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча на згради Месне канцеларије	

ВЕЛИКА БРЕСНИЦА		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Миодрага Јовића, Ул. Благоја Шанића	Кп.бр. 38
2.	Домаћинство Александра Јосића, Ул.Бошка Вребалова	Кп.бр. 54
3.	Кућа Александра Јосића, Ул.Маршала Тита бр.7	Кп.бр. 128
4.	Домаћинство Драгана Миленковића, Ул.Маршала Тита 5	Кп.бр. 142
5.	Домаћинство пок. Богољуба Аћимовића, Ул. Жике Поповића	Кп.бр. 170
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОР-а на згради Дома културе	

В О Л У Ј А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Старо гробље	
2.	Маринковачки поток	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Борице Драгојловића	
2.	Качара са магазиом Живојина Ивановића	
3.	Зграда основне школе	
4.	Зграда учитељских станова	
5.	Две куће Радомира Стојановића	
6.	Кућа Данијеле Степановић	
7.	Кућа Борисава Радуловића	
8.	Кућа Бранке Журкић	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Споменик палим борцима у I и II св.рата код Дома културе	
2.	Спомен плоча поред Дома културе	
3.	Спомен биста Слободана Јовића у школском дворишту	

В У К О В И Ћ		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Домаћинство Светислава Марковића	Кп.бр. 2055/1
2.	Воденица на јаруги	Кп.бр. 1113
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Споменик палим борцима у I и II св.рату у школском дворишту	
2.	Спомен плоча на згради бивше Месне канцеларије	

ДУБОКА		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Дубочка пећина	
2.	Забаре	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Зграда основне школе	
2.	Домаћинство Витомира Зарвића (заселак Ваља Маре)	
3.	Домаћинство Бране Николића	
4.	Кућа Станисава Ружановића	
5.	Кафана Светомира Пљештишевића	
6.	Кућа Томислава Брсановића	
7.	Соба и штала Томислава Брсановића	
8.	Воденица Николића	
9.	Воденица Косте Бешиновића	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОБ-а на згради Дома културе	

З Е Л Е Н И К		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Селиште	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Црква Св. Георгија	Кп.бр. 1090
2.	Зграда основне школе	Кп.бр. 1135
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен чесма НОР-у у центру села	
2.	Гробље	

КАОНА		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Чукар	
2.	Кречана - манастир	
3.	Просечен камен	
4.	Манастирско поље	
5.	Стара Дајша – манастир	
6.	Црквиште код Бигера	
7.	Каменичка пећина	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Зграда основне школе (Спомен школа у знак сећања на погинуле у ослободилачким ратовима 1912-1919, у Другом св. рату била је болница)	
2.	Кућа Радета Јовановића	
3.	Вила Каона	
4.	Железничка станица	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен парк са спомен обележјем I и II св.рату и спомен бистом народног хероја Чедџија Васића	
2.	Спомен плоча на згради основне школе палим борцима НОР-а	
3.	Спомен плоча на згради основне школе у којој је радила болница у II св.рату	
4.	Спомен плоча на згради основне школе подигнуте у спомен на погинуле у ослободилачким ратовима 1912-1919	
5.	Споменик на месту погибије Чедомира Васића	

К У Ч А Ј Н А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.	Кућа Вукашина Милошевића у Кучајни Одлука Владе РС бр.633-609/98-7 од 20.04.1998.год.	Споменик културе ⁵
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Мајдан Кучајна	
2.	Сашко брдо и Сашка црква	
3.	Кулмеа	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Дамјана Ђорђевића	
2.	Домаћинство др Драгана Стокића	
3.	Кућа Тихомира Николића	
4.	Кућа Живана Николића	
5.	Кућа Душана Илића	
6.	Кућа Зорана Поповића	
7.	Салаш Живорада Николића	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОБ-а на згради Дома културе	
2.	Споменик палим борцима у I и II св.рата	
3.	Гробље	

⁵ Споменик културе Кућа Вукашина Милошевића се налази на кат.парц. бр. 1694 КО Кучајна. Заштићена околина споменика културе обухвата кат.парц. бр.1694 КО Кучајна.

Љ Е Ш Н И Ц А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Црне стене	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Домаћинство Ђорђа Костића	Кп.бр. 883
2.	Домаћинство Живорада Траиловића	Кп.бр.2783
3.	Воденица Драгољуба Рајића и ортака	Кп.бр.2716
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОР-а на згради Дома културе	

М А Л А Б Р Е С Н И Ц А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Задужбина са спомен плочом Љубинке Стојадиновић	Кп.бр.128
2.		
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Чесма Хигијенског завода Београд у центру села	
2.	Спомен плоча НОБ-а на згради задужбине Љ.Стојадиновић	
3.	Гробље	

МИШЉЕНОВАЦ		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Међа - Манастириште	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Срђана Живојиновића (засек Поточић)	Кп.бр. 1040
2.	Кућа Драгета Пајкића	Кп.бр. 1118
3.	Две куће Горана Мишића	Кп.бр. 896
4.	Домаћинство Драгета Милошевића	Кп.бр. 931
5.	Стара кафана Драгета Милошевића	Кп.бр.932
6.	Кућа Миладе Јовић	Кп.бр.968
7.	Железнички мост на Пеку	Кп.бр.
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча првоборцу Којадиновић Радојку Лали	
2.	Спомен плоча на згради основне школе	
3.	Гробље у Поточићу	

МУСТАПИЋ		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Воденичко поље	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Зграда основне школе	Кп.бр. 4170
2.	Домаћинство у Улици Народне армије бр.9	Кп.бр. 4837
3.	Ортачка воденица на Пеку	Кп.бр. 644
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОР-а на згради Дома културе	

Н Е Р Е С Н И Ц А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Киселе воде	
2.	Селиште	
КО Нересница		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Црква Вазнесења Христовог	
2.	Кафана са дућанима у центру села	
3.	Кућа Душана Мијуцића	
4.	Кућа Сабине Керић	
5.	Кућа Дејана Дујкића	
6.	Домаћинство Радише Дражиловића	
7.	Кућа Кристине Топаловић	
8.	Кућа Славице Њамчић	
9.	Кућа Александра Марјоковића (Комша)	
10.	Кућа Љубише Љубомировића (Комша)	
11.	Домаћинство са воденицом Ратомира Чикаревића (Комша)	
12.	Домаћинство Љубомира Бабића (Кисела Вода)	
13.	Кућа Славојке Паскаревић (Кисела Вода)	
14.	Воденица Љутице Бабића (Кисела Вода)	
15.	Воденица Властимира Ристића и ортака (Кисела Вода)	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Споменик са чесмом палим борцима у I и II св.рату у центру села	
2.	Спомен плоча НОР-у на згради Дома културе	
КО Гложане		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Комплекс виле „Нересница“	
2.	Кућа Радмиле Марасовић	
3.	Кућа Богдана Добришеровића	

4.	Воденица Кузмана Булутића и ортака
5.	Радничка колонија
6.	Кућа Анке Стојковић
7.	Кућа Момчила Рајића
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА	
1.	Споменик на месту погибије народног хероја Вељка Дугошевића
2.	Спомен плоча на управној згради у комплексу виле „Нересница“
КО Поповац	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ	
1.	Домаћинство Светлане Ђорђевић (Лунка)
2.	Домаћинство Петра Чикаревића (Лунка)
3.	Кућа Срећка Булутића (Лунка)
4.	Воденица Миливоја Милошевића и пет ортака на главном путу
5.	Кућа чувара улаза у железнички тунел
6.	Кућа Виктора Зарића
7.	Домаћинство Петра Чуриловића
8.	Воденица код Дражиловића на главном путу
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА	
1.	

РАБРОВО

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

1.

НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ

АРХЕОЛОГИЈА

1.	Диван
2.	Вашариште
3.	Прокидан
4.	Гробље - Селиште

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ

1.	Црква св. апостола Петра и Павла	Кп.бр. 428
2.	Кућа Војислава Рајковића Басарца у Устаничкој улици бр.17	Кп.бр. 646
3.	Кућа Драгише Радовановића у Улици Благоја Лазића бр.9	Кп.бр. 441
4.	Кућа Живорада Богића у Улици Генерала Милована Миловановића бр.5	Кп.бр. 382
5.	Кућа Предрага Дачића у Улици Маршала Тита бр.48	Кп.бр. 235
6.	Спратна кућа Стевче Лазића у Улици Маршала Тита бр.14	Кп.бр. 215
7.	Спратна кућа Зорана Милорадовића у Улици Маршала Тита бр.118	Кп.бр. 420
8.	Кућа са шталом Новице Перића у Улици Благоја Лазића бр.8	Кп.бр. 402
9.	Зграда основне школе у Ул.Воје Богдановића бр.30	Кп.бр. 672
10.	Кућа у Улици Бошка Вребалова бр.7 (у којој је живела Жанка Стокић)	Кп.бр. 379
11.	Кућа Сунчице Игњатовић на Тргу Револуције бр.13	Кп.бр. 194/2

СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА

1.	Спомен парк у центру села са спомен бистама народних хероја Бошка Вребалова и Војислава Богдановића и два споменика НОБ-а
2.	Меморијална кућа Благоја Стевића Шанића са спомен плочом
3.	Споменик Живојину Жики Поповићу у школском дворишту
4.	Спомен биста Жанке Стокић у школском дворишту
5.	Спомен плоча народном хероју Воји Богдановићу на кући поред школе
6.	Спомен чесма НОБ-а у Прокидану
7.	Спомен плоча на рабровској воденици
8.	Гробље

РАВНИШТЕ		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Виктора Аћимовића	
2.	Кућа Светислава Живановића	
3.	Домаћинство Желимира Јовановића	
4.	Кућа Ивка Миливојевића	
5.	Кућа Миливоја Живановића	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОБ-а на згради Дома културе	

РАДЕНКА		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Драгета Стојнића у Бабони	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча на Дому културе	

РАКОВА БАРА		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Код гробља	
2.	Турска чука	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Спратна кућа Љубише и Дракчета Велића	Кп.бр. 4549
2.	Кућа Владана Николића	Кп.бр. 4562
3.	Кућа пок.Стојне Војиновић	Кп.бр. 4541
4.	Кућа Властимира Михајловића	Кп.бр. 4540
5.	Кућа Степана Барнића	Кп.бр.
6.	Кош Љиљане Јефтић	Кп.бр.
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Споменик код Дома културе	
2.	Спомен плоча на згради Ловачког дома	

С Е Н А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Ћераће	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Љубише Јовановића (Смиљана)	Кп.бр. 1541
2.	Механа породице Рајић	Кп.бр. 861
3.	Кућа Надице Којић	Кп.бр. 886
4.	Домаћинство Љубисаве Павловић	Кп.бр. 892
5.	Кућа Слободанке Рајић	Кп.бр. 903
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОБ-а на згради Дома културе	

С Р П Ц Е		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Стражевица	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Кућа Викторине Живановић	Кп.бр. 1725
2.	Воденица на јаруги	Кп.бр. 1616/1
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча на згради Дома културе	
2.	Споменик Рокси М.Марковић у центру села	

ТУРИЈА		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.	Воденица Витомира Ђорђевића у Турији Одлука СО Кучево бр. 633-1/92-01 од 30.10.1992.год.	Споменик културе ⁶
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Лулеш	
2.	Стење	
3.	Чука – Старо гробље	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Парохијски дом уз цркву Св.Петра и Павла	
2.	Кућа Воје Пештерановића код Дома културе	
3.	Кућа Жике Бировљевића	
4.	Воденица Љубомира Лазића на Дајши	
5.	Домаћинство Павла Пауновића (Шумеће)	
6.	Домаћинство са воденицом и влачаром Катарине Зарић (Шумеће)	
7.	Кућа Живадинке Стојановић	
8.	Ортачка воденица у Шумећој поред домаћинства Стојмира Редића	
9.	Две воденице Љубисава Гајића и ортака	
10.	Кућа Јеремије Жикића	
11.	Кућа Бране Жикића	
12.	Кућа над шталом на кат. парцели бр. 473	
13.	Кућа Мире Јовић	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен биста народног хероја Вељка Дугошевића у школском дворишту	
2.	Спомен биста народног хероја Вељка Дугошевића у школи	
3.	Спомен плоча НОБ-а на згради основне школе	

⁶ Споменик културе Воденица Витомира Ђорђевића се налази на кат.парц. бр. 6482 и 6483 КО Турија. Заштићену околину споменика културе чине кат.парц. бр.: 6481, 6456, 6653, 6654, 6655, 6484 и 7476/2 КО Турија.

Ц Е Р Е М О Ш Њ А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.	Стара кућа Панте Грујића у Церемошњи Одлука СО Кучево бр.633-4/85-01 од 28.06.1985.год.	Споменик културе ⁷
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Крамови	
2.	Арсин град	
3.	Фик	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Стара кућа код пећине	
2.	Колиба Јове Јанковића	
3.	Две старе куће Томислава Живановића у центру	
4.	Кућа Ненада Јовановића	
5.	Спратна кућа Милана Грујића	
6.	Кућа Драгића Јовића	
7.	Воденица Месне заједнице	
8.	Домаћинство Горице Миливојевић (Топонарска)	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен плоча НОБ-а на згради основне школе	

⁷ Споменик културе Стара кућа Панте Грујића се налази на кат.парци бр. 631 КО Церемошња. Заштићену околину споменика културе чине кат.парц. бр.: 633, 634, 642, 630, 629 и 3591 КО Церемошња.

Ц Е Р О В И Ц А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.	Црквиште	
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.	Воденица Драгише Микуљевића	
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Спомен чесма борцима погинулим у I и II св.рату	
2.		

Ш Е В И Ц А		
НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА		
1.		
НЕПОКРЕТНОСТИ ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ		
АРХЕОЛОГИЈА		
1.		
ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ		
1.		
СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА, ЧЕСМЕ И ГРОБЉА		
1.	Споменик палим ратницима у I и II св. рата код Дома културе	
2.	Спомен плоча на месту погибије Велимира Дамјановића и Бранке Живковић	

РЕГИОНАЛНИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО

Деспота Ђурђа 37, 11300 Смедерево • тел./факс +381 26 222 309
e-mail: office@spomenikikulture.org.yu • www.spomenikikulture.org.yu

ФОТО ДОКУМЕНТАЦИЈА

АРХЕОЛОГИЈА

Краку лу Јордан

Краку лу Јордан

Краку лу Јордан

Краку лу Јордан

Каона-поглед са Чукара на Кречану-манастир

Каона-поглед са Чукара на Просечен камен

Каона-Просечен камен - Манастирско поље - Чукар

Каона-Каменичка пећина

Каона-Стара Дајша

Зеленик-Селиште

Српце-Стражевица

Дубока – Дубочка пећина

Дубока – Дубочка пећина

Дубока – Забаре

Дубока – Забаре

Сена-Ћетаће

Церемошња-Фик

Кучево-поглед са Јелење стене

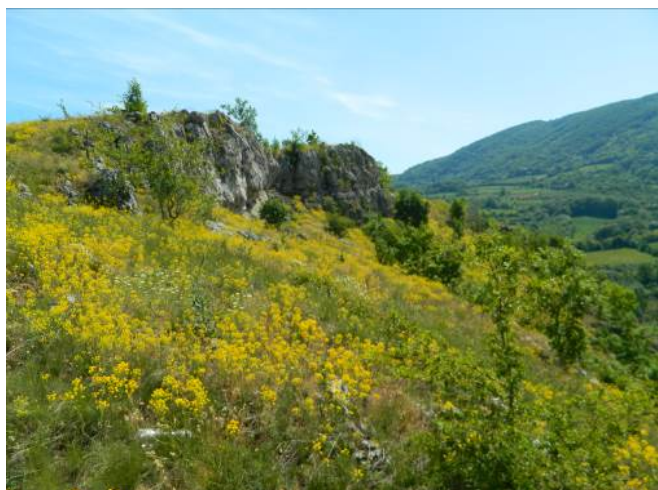
Кучево-Стара касарна

Кучево-Бренковач-црквиште

Кучево-Бренковач-црквиште

Турија-Стење

Волуја-Старо гробље

Кучајна-окна

Кучајна-окна

Мишљеновац-Међа-манастириште

Раброво-Прокидан

Раброво-Селиште

Раброво-Диван

САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА

Црква Св. Вазнесења у Кучеву

Црква Св. апостола
Петра и Павла у Раброву

Црква Св. Георгија у Зеленику

Црква Св. Вазнесења у Нересници

Црква Св. апостола
Петра и Павла у Турији

Црква Св. Вазнесења
у Мишљеновцу

Црква Св. Петке у Мишљеновцу

Црква Св. Тројице у Шевици

ПРОФАНА АРХИТЕКТУРА

Зграда општине, Кучево

Зграда у Ул.Слободана Јовића бр.9,9/1 и 9/2

Спратне зграде у Ул. Светог Саве, Кучево

Зграда "Србија шума" у Ул. 21. септембар бр.21

Кућа у Улици Светог Саве бр.211, Кучево

Зграда старе поште у Кучеву

Зграда у Улици Светог Саве, Кучево

Спратна кућа Лазић Стевице у Раброву

Механа Благојевић Љубинке у Бродици

Кућа Станисава Ружановића, Дубока

Кафана Светомира Пљестишевића, Дубока

Кућа Момчила Рајића, Гложане

Кафана и дућани у центру Нереснице

Зграда основне школе у Вољуји

Основна школа у Раброву

Зграда основне школе у Мустапићу

Зграда основне школе у Каони

Зграда железничке станице у Каони

Зграда железничке станице у Бродици

НАРОДНО ГРАДИТЕЉСТВО

Стамбена архитектура – кућа

Кучајна – кућа Вукашина Милошевића – утврђена за споменик културе

Церемошња – кућа Панте Грујића - утврђена за споменик култур

Кучајна – кућа Душана Илића

Поповац- домаћинство Светлане Ђорђевић

Равниште кућа Виктора Аћимовића

Нересница кућа Сабине Керић

Турија кућа Жике Бировљевића

Дубока кућа Томислава Бршановића

Раброво кућа Драгише Радовановића

Нересница домаћинство Радише Дражиловића

Нересница кућа Љубише Љубомировића

Равниште кућа Ивка Миливојевића

Кучајна кућа Дасмјана Ђорђевића

Раброво кућа Новице Перића

Каона кућа Радета Јовановића

Буковска кућа Платише Петровића

Церемошња кућа Милана Грујића

Поповац кућа Петра Чикаревића

Буковска кућа Славке Јаношевић

Буковска кућа Живорада Пауновића

Буковска кућа Драгомира Кокресковића

Турија кућа Бране Жикића

Турија кућа Мире Јовић

Волуја кућа Борице Драгојловић

Волуја кућа Борислава Радуловића

Нересница – домаћинство Ратомира Чикаревић

Сена – домаћинство Љубисаве Павловић

Волуја – кућа Бранке Журкић

Турија – стари парохијски дом

В Бресница – кућа Драгана Миленковића

В Бресница – кућа Александра Јошића

Детаљи конструкције

Воденице

Кучево – воденица Мишића – утврђени споменик културе

Турија – воденица Витомира Ђорђевића - утврђени споменик културе

Кучево – воденица Лазић и ортаци

Поповац – вод. Миливоја Милошевића и ортака

Љешница – вод. Драгољуба Рајића и ортака

Поповац – вод. код Дражиловца

Мустапић – ортачка вод. на Пеку

деталј

деталј

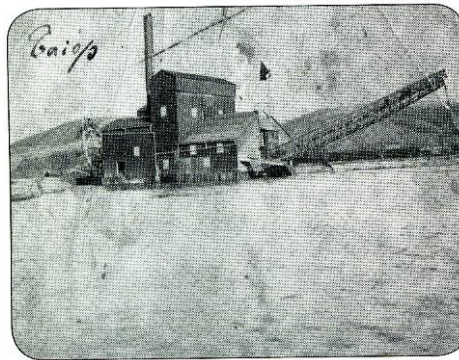
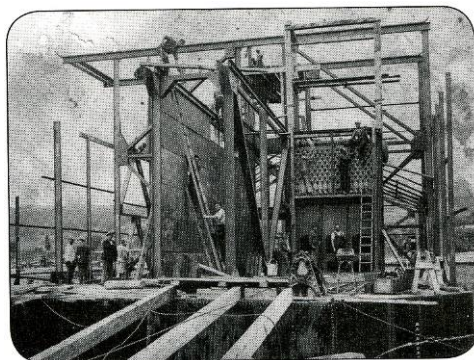

деталј

ИНДУСТРИЈСКО НАСЛЕЂЕ

Старе пећи кречане у Потајници

Стари багер за вађење злата, река Пек (Сања Николић, Црква св. Вазнесења Господњег у Кучеву, Кучево 2010.)

Стара термоелектрана у Кучеву

СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА

Кучево
Родна кућа народног хероја Слободана Јовића

Рабово
Меморијална кућа Благоја Стевића Шанића

Рабово
Спомен парк у центру села

Каона
Спомен парк у школском дворишту

Церовица
Спомен чесма погинулима у НОР-у

Зеленик
Спомен чесма погинулима у НОР-у

Кучево
Споменик у порти

Кучево
Зграда Савеза бораца

Кучево
Ново гробље

Кучајна

Гложане

Раброво

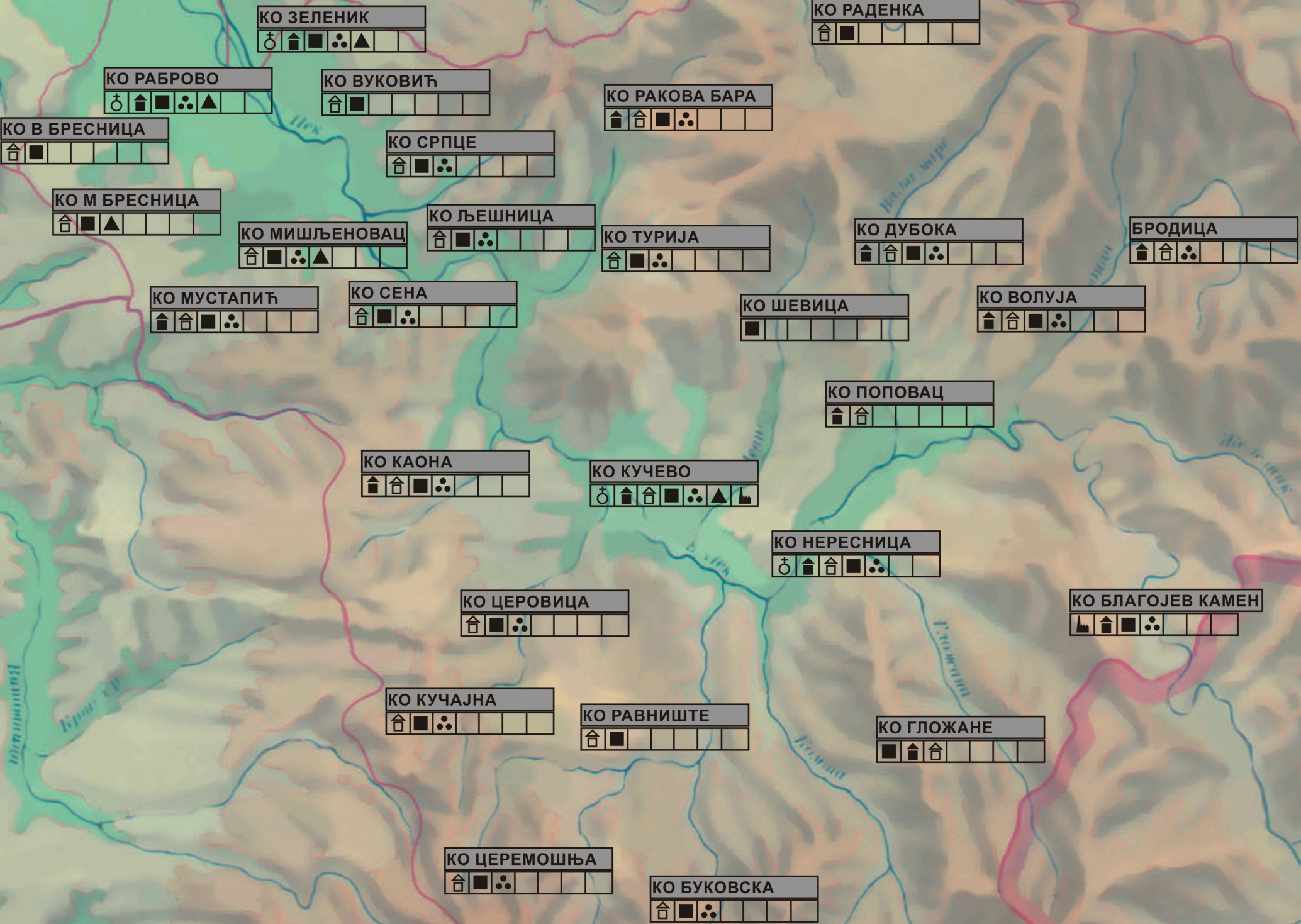

Ракова Бара

Волуја

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ КУЧЕВО
- ПЛАН ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА -

ЛЕГЕНДА

- ♂ САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА
- 🏠 ПРОФАНА АРХИТЕКТУРА
- 🏡 НАРОДНО ГРАДИТЕЉСТВО
- 🏭 ИНДУСТРИСКА АРХИТЕКТУРА
- 🗿 СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈЕ
- ⦿ АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ
- ▲ ГРОБЉЕ